

Bükkös III. (HT-165 lh., KÖH 74689): Augusztus 12–24. között a nyomvonal 182+550 és 182+800 km-szelvényei között 1278 m²-nyi nyesett területből régészetileg pozitív 837 m² volt. A lelőhely Szalánta Németi nevű településrészéhez közel, egy patak völgy fölötti meredek domb tetején található. A régészeti objektumok nagy része a dombtetőn sűrűsödött, közülük említésre méltó két nagyobb gödörkomplexum, amelyekben jelentős mennyiségű leletanyag volt. A kerámiaanyag alapján a település a neolitikum-átmeneti időszakra, ill. ez utánra datálható, ami a lengyeli kultúra III. fázisának felel meg.

Munkatársak: Vadas Livia, Fenyvesi Anita, Németh Réka régésztechnikusok.

LIGNER JÁCINT

461. Szalánta, Kodgrusice

(Baranya megye) Ő

2010. július–augusztusban elvégeztük a Horvát Tranzit gázvezeték-fektetés által érintett régészeti lelőhelyeken a földmunkák régészeti megfigyelését.

Kodgrusice (HT-159 lh., KÖH 74675): Július 24. és augusztus 10. között a nyomvonal 180+150 és 180+300 km-szelvényei között dolgoztunk. A lelőhely Szalánta külterületén, egy mélyebb patak völgy fölötti, É–D irányú fennsíkon található, a fennsík az 58. sz. főúttal párhuzamosan fut. A gázvezeték nyomvonalában 814 m²-nyi nyesett területből 333 m² volt régészetileg érintett. A lelőhelyen 11 régészeti objektumot tártunk fel.

Kodgrusice II. (HT-160 lh., KÖH 74679): Július 26. és augusztus 10. között a nyomvonal 180+430 és 180+565 km-szelvényei között dolgoztunk. A gázvezeték nyomvonalában 765 m²-nyi nyesett területből régészetileg érintett 281 m² volt. A lelőhelyen 6 régészeti objektumot tártunk fel.

Kodgrusice III. (HT-161 lh., KÖH 74681): Július 29. és augusztus 11. között a nyomvonal 180+850 és 180+925 km-szelvényei között dolgoztunk. A gázvezeték nyomvonalában 360 m²-nyi nyesett területből régészetileg pozitív 270 m² volt. A lelőhelyen 8 régészeti objektumot tártunk fel.

Mindhárom lelőhelyre érvényes, hogy az objektumokból előkerült jellegtelen, rossz minőségű őskori durva kerámia alapján pontosabb kormeghatározás egyelőre nem lehetséges. Előfordulhat, hogy a lelőhelyek valójában egyetlen nagyobb, kevésbé intenzív, de nagy kiterjedésű őskori település részei.

Munkatársak: Vadas Livia, Fenyvesi Anita.

LIGNER JÁCINT

462. Szank, Haladás Tsz

(KÖH 35661)

(Bács-Kiskun megye) Á

A Magyar–Horvát gázvezeték építéséhez kapcsolódó előzetes terepbejárás során azonosított HT-14 jelű

lelőhely Szank község belterületétől É-i irányban található, egy lapályos, szántóként hasznosított területen, a földgázvezeték 33+300–33+500 km-szelvényei között.

2010. február 24. és március 3. között végeztük el a gázvezeték nyomvonala által érintett szakasz megelőző feltárását, 1009 m²-en, 5 m szélességben és 200 m hosszan. A feltárás a lelőhely K-i szélét érintette; É-i és D-i határait a kutatás során sikerült meghatározni, Ny-i irányban a nyomvonalától mintegy 150 m távolsáig folytatódik. Az ásatás során egy szórt telep részletét tártuk fel: több sekély gödört és néhány K–Ny irányú árkot. Az objektumokból nem került elő lelet, de a humuszolás során előkerült szórvány kerámia alapján az Árpád-kor időszakára datálhatjuk.

Munkatársak: Kulcsár Zoltán, Kulcsár Zoltánné, Frank Tamás technikusok.

HARGITAI ANDRÁS

463. Szank, Haladás Tsz II.

(KÖH 72667)

(Bács-Kiskun megye) Á

A HT-113 jelű lelőhely a Magyar–Horvát gázvezeték építése során került elő. A géppel végzett árokásás közben egy Árpád-kori település nyomvonalba eső része semmisült meg. Ezt észlelve a munkálatokat azonnal leállították. A terület É-i felében ekkorra már jelentősen, 70–80 cm mélyen túlszedték a mindössze 30–35 cm vastag humuszrétegben lévő Árpád-kori szintet. A helyzetet bonyolította, hogy a területen futóhomokkal elfedett talajréteg található. A szakfelügyelet során a rongálódott felületen jelentősebb számú Árpád-kori edénytöredék és emberi csontok kerültek elő.

2010. március 1–17. között végeztük el a megelőző feltárást. A lelőhely Szank belterületéről É-ra, a Jászszentlászló felé vezető műúttól közvetlenül K-re, az ún. Szemerédi-keresztnél, egy kissé kiemelkedő dombháton található. A terület felszíne lankás dombokkal tagolt futóhomok. A lelőhely É-i része legelő alá, míg a D-i fele szántott részre esik. A feltárást a már kiásott árokszakaszon a 31+850–32+150 km-szelvényben, 300 m hosszú szakaszon végeztük el, 429 m²-en; 12 objektum (13 stratigráfiai egység): 1 épület, 7 gödör és 4 árok került elő. A szelvény É-i részében pár gödör megmaradt alsó része került elő, míg a D-i felében több árokszakasz látott napvilágot. Keltező leletanyagot egyikben sem tártunk fel.

Az ásatás legizgalmasabb, szakmailag is kiemelkedő jelensége egy félig földbe mélyített épület volt, melynek a nyomvonalba eső része a kivitelezéskor végzett gépi munkálatok során teljesen megsemmisült. Lehetőségünk volt a nyomvonalon kívül eső, épen maradt, nagyjából negyednyi házrészlet feltárására, melyben jelentős számú emberi vázrész került elő, teljesen feldőlt helyzetben. Az épület betöltése helyenként erősen kormos, hamus volt, néhol a padló is egészen vörösre égett. A csontok egy része is erősen meg volt égve. Az emberi vázmaradványok mellől tucatnyi 13. századi

denár és brakteáta, számos viseleti és használati eszköz, egy aranygyűrű, egy láncos-csüngős arany fülbevaló és egy aranyveretes párta került elő.

Az épület kitermelt földjét a nyomvonal menti hányóban nagy pontossággal tudtuk azonosítani. Bacskai István műszeres kutató segítségével átvizsgált több köbméternyi depóban további nagy mennyiségű emberi vázrész és további régészeti leletanyag került elő, többek között köpús ezüst karikaékszerek, karkötők, egy vaskulcs, egy taréjos sarkantyú, egy pénzváltó mérleg két karja és nem utolsó sorban egy páncéltörő kopja. A hányóból további ezüstpénzek is előkerültek, összesen 71 db brakteáta és dénár volt a leletanyagban.

Az antropológiai vizsgálatok alapján az épületben minimálisan 34 elhunyt maradványai feküdtek, főként nők és gyermekek. A leletanyag egy része a korszakból ismert érem- és kincsleletekkel mutat közeli rokonságot, míg más része a korabeli viselet és hétköznapi élet emlékeit őrzi. Igen fontos gazdasági és társadalomtörténeti adalékokat vet fel a régióban ez idáig unikálisnak számító pénzváltó mérleg, és még több kérdést szül a korabeli magyar fegyverzetben nem tipikus, közel 50 cm-es páncéltörő kopja.

Az épület és a benne talált emberek minden bizonnyal az 1241-es év első felében lezajlott események csapásaiban pusztulhattak el. Közvetlen a mongol dúlást megelőzően a kun csapatok dúlták végig a Duna–Tisza-közét, majd a Muhi csatavesztést követően a mongol seregek is itt végezték a legjelentősebb pusztítást. Az épület feldúlására már a benne fekvő tetemek oszlása után kerülhetett sor, mivel igen kevés összefüggő vázrész került elő, csak néhány lábfej, ami egy erősebb bőr cipőre utalhat. Ez az esemény a tatárjárást követő pár éven belül történhetett, minden bizonnyal IV. Béla hívására a területet 1246 táján újra benépesítő kunok beköltözésekor.

A leletanyag az elsődleges feldolgozást követően a kiskunfélegyházi Kiskun Múzeumba kerül végleges elhelyezésre.

Munkatársak: Bene Zsuzsanna, Ollai Tibor, Pál Róbert régésztechnikusok, Bacskai István műszeres kutató.

Sz. WILHELM GÁBOR

464. Százhalombatta, Földvár
(MRT 7. k. 27/2 lh., KÖH 11473)
(Pest megye) B

2010. június 28. és július 30. között folytattuk a tizenkét éve megkezdett, mintegy 6 m vastag rétegsorral rendelkező középső bronzkori tell telep további feltárását a 20×20 m-es szelvényben. A szelvény jelenlegi átlagmélysége 2 m.

Folytattuk a szelvény közepén, az ún. „fő utca” K-i oldalán elhelyezkedő többszörösen megújított padlójú leégett ház (ID száma: 5110) bontását. Az objektum DNy-i sarkában többszörösen megújított padlómaradványt, számtalan – ma már rendszertelenül jelentkező – karólyukat találtunk. Elképzelhető, hogy valamilyen

berendezési tárgy, vagy eszköz rendszeres használatának nyomával, ill. többszörös megújításával állunk szemben. A ház D-i végében elhelyezkedő harmadik szoba kérdése sajnos nem eldönthető a nagymértékű megsüllyedés, ill. a későbbi intenzív használat miatt. Az minden kétséget kizáróan igazolható, hogy a tavaly előkerült nagy gerendás fal D-i oldalán, a házon kívül folytatódik egy padló, melynek D-i szélé bizonytalan és határozott fal lezáródása sincs. Ezen a területen faforgáccsal telített területet, ill. réteget találtunk. Talán egy fafeldolgozó, fafaragó műhelyének részletét sikerült feltárni.

Folytattuk a fal- és a különböző faszerkezetek rendszeres mikromorfológiai mintázását, hogy minél részletesebben megismerjük a különböző bronzkori technikai megoldások használatát.

A szelvény ÉK-i 8×4 m-es részében újabb házrészletet vártunk, de nem került elő. Úgy tűnik, hogy ezt a területet külső munkaterületnek használták továbbra is. Részlegesen megmaradt hamus rétegek, ill. földpadló-szerű töredezett felületek kerültek elő.

A szelvény É-i részén elkezdtük bontani a tavalyi üres, kéthelyiséges ház padlószintjét. Alatta bizonytalan vékony réteg jelentkezett, egyelőre semmi határozott építményre utaló nyom nem került elő – a bontási technika óvatos és apró részletekre koncentráló módszere ellenére sem. Törekedtünk a ház padlója alatt található legkisebb előkészítési folyamatok nyomainak kimutatására, ill. a két ház építési fázisa közötti rekonstruálható események lenyomatára. Sajnos a gödrök, ill. a padlók nem határozott megújításai nehezítik a vékony, ám összetartozó rétegek követését.

A szelvény DNy-i felében az előző szezonban előkerült faszenes objektum alatt rossz megtartású, kiégetetlen agyagfalú házmaradványt találtunk. A házon belül egy járófelszint és rajta elhelyezkedő őrlőkövet, edénytöredékeket sikerült kibontani. A nedves időjárás és talajviszonyok miatt nehéz megállapítani a járófelület használatának intenzitását: a padló nem elég kompakt, döngölésnek és hosszabb használatra utaló nyomoknak nem találtuk kézzel fogható egyértelmű maradványát. A nedves időjárás mellett ezt a megfigyelést nehezíti az a tény, hogy a házmaradvány többszörösen megsüllyedt, valószínűleg már a bronzkorban is gondot okozott az alatta található hatalmas gödör vagy gödör-komplexum. Reményeink szerint a padlóból felvett mikromorfológiai minta hozzájárul a padlóhasználat intenzitásának megállapításához. Korábbi évekhez hasonlóan a szelvénynek ezen a részén viszonylag jó állapotban lehet nem szenült famaradványokat, fakonstrukciókra utaló nyomokat találni. Idén is több ehhez hasonló jelenséget, mint pl. feltehetően gödröt fedő fakonstrukciót, vagy egy nagy, szabadon álló kidőlt ágasfa maradványát.

Tovább mélyítettük az utca rétegét, s ahogy várható volt, az utca Ny-i oldalán közvetlen a Ny-i szelvényfal mentén az É-i oldalon újabb házréteg jelentkezett. Így az utca ezen a részen 6 m-ről 4 m-re szűkült le. A település nagy vonalakban megtartja az eredeti elrendezési rend-